

Brainstormsessies

Visies op architectuur en herbestemming

Hans Ruijsenaars

Inleiding

H. Ruijsenaars

Architect

Hans Ruijsenaars studeerde in 1969 (cum laude) af aan de faculteit Bouwkunde TH Delft. Hij vervolgde zijn opleiding in Philadelphia. In 1970 behaalde hij zijn Master of Architecture aan de University of Pennsylvania onder begeleiding van Louis Kahn.

Zijn loopbaan startte dan ook in de USA. Van 1969 tot 1971 werkte hij als architect in Philadelphia. In 1971 keerde hij terug naar Nederland om vervolgens plaats te nemen in de architectengroep. Dit was een samenwerkingsverband van verschillende architecten. In 2005 veranderde de structuur, waardoor iedere groep vanaf dat moment haar eigen BV had. Vanaf dat moment was Hans Ruijsenaars architecten BV een feit.

Van 1989 tot 2006 was hij deeltijd-hoogleraar aan de TU Eindhoven. Daarnaast was hij van 1995 tot 2000 hoofdarchitect van het Rijksmuseum en hoofdarchitect van Marks & Spencer Nederland. En van 2003 tot 2008 was hij (gedeeltelijk) stadsbouwmeester van Hilversum.

Visie

Ik probeer mij niet te beperken tot één vakgebied. En ook niet tot één schaal. Ik ben een architect met een brede interesse en zo werken we ook in ons bureau.

Dwarsverbanden trekken me meer dan specialisaties. Specialisaties leiden weliswaar tot verdiepingen en verleggen de grenzen van het bekende, maar dwarsverbanden relativeren weer de betekenis en sturen zo de verdieping.

Zo worden vakken als bouwfysica, mechanica en materialenkennis ten onrechte geïsoleerd van architectuur. Ze vormen een onverbreekelijk onderdeel, niet alleen van het bouwen, maar ook van architectuur.

Het is daarom ook zo dat ik steeds weer aangetrokken word door samenhang, dat ik meer geïnteresseerd ben in overeenkomsten dan in verschillen. Daarnaast realiseer ik me dat we communiceren middels verschillen, middels onderscheid.

Het is bekend dat de aarde ongeveer 6 miljard jaar geleden is ontstaan uit een grote gloeiende gaswolk. Stel voor dat je de levensduur van de aarde uitzet op een tijdlijn van een jaar, van 1 januari tot en met 31 december. Een architectencarrière van 40 jaar duurt in dat geval ongeveer 0,2 seconden. Het zou aanmatigend zijn om te denken dat je in die korte periode de geschiedenis kan veranderen. Dit besef relativiseert enorm.

Je moet door de decoratie heen kijken, zoeken naar constanten in de tijd. Waar draait het nou eigenlijk om in de architectuur? Het is belangrijk om te weten welke dingen van waarde waren, welke van waarde zijn en welke van waarde gaan blijven. Je moet weten of kunnen aanvoelen wat in de toekomst nog steeds belangrijk is.

De natuurwetten die de evolutie stuurden vanaf het begin, zijn nog steeds van kracht. We hebben er voortdurend mee te maken. Enkele van deze wetten en niet de meest onbelangrijke zijn:

- *zwaartekracht*
- *groei­kracht (al komt dat in de architectuur misschien niet zo naar voren)*
- *Beweging*
- *daglicht*

Architectuur is in een constante dialoog met de zwaartekracht. Je weet ook bijna 100% zeker dat het morgen nog zo is, en overmorgen. Als je een pen loslaat boven je bureau, weet je wat er gaat gebeuren.

Licht is mogelijk het belangrijkste fenomeen. Zonder licht waren we er niet, was er geen verwondering en geen architectuur. Licht is misschien wel het mooiste bouw­materiaal. Het is altijd anders en

voortdurend in beweging.

Het is dan ook vreemd dat deze oerverschijnselen zo veronachtzaamd worden. Het is juist zo belangrijk te weten wat blijvend is, fundamenteel en van waarde. Relevante vragen voor de architectuur in het verleden, maar ook juist die van de toekomst. Altijd blijven deze natuurwetten de basis voor elk gebouw. Je kunt je dan ook afvragen wat er echt nieuw is. Of in de woorden van Louis Kahn: "what is has been".

En net zo belangrijk als deze fenomenen los te kunnen herkennen, is het om de samenhang ertussen te ontdekken. Want samenhang is er altijd, al kost het vaak moeite het te zien.

Bouwhistorie

Vergelijk kaarten van Den Bosch. Begin bij 1850 en eindig bij het nu. Probeer te begrijpen waarom Den Bosch eruit ziet zoals het eruit ziet. Hoe ontstonden straten en pleinen? En hoe ontstaat een winkelcentrum. Het hart is er al voordat er winkels waren.

Hoe ontstaan rooilijnen? En wat hebben rooilijnen te maken met het ontstaan van een straat? Waarom richten gebouwen zich altijd op de rooilijn? (op het tegenvoorbeeld in Emmen na) Privacy speelt een belangrijke rol. Mensen bouwden vroeger zo dicht mogelijk naar de uiterste grens (rooilijn) toe om op die manier zoveel mogelijk grond achter het huis over te houden. Zo zat je én verder van de sloot of afvalopslag af én had je meer privé ruimte.

De historie en het ontstaan van de stad is belangrijk voor de herbestemming van elk gebouw. Dat moet dan ook het startpunt zijn van elk ontwerp. Vlakbij het centrum van Den Bosch lag de De Gruyter fabriek, zeer belangrijk in de geschiedenis van Den Bosch. De Gruyter, ook wel 'Piet de dief' genoemd, was lange tijd één van de belangrijkste grutters van Nederland.

De passage

De minimale breedte van een wandelgang ligt tussen de drie en de vijf meter. Je moet kunnen kijken, vergelijken, kiezen en besluiten ergens binnen te gaan. En dan moet er nog genoeg ruimte overblijven om te kunnen lopen.

De passage in Hilversum heeft een breedte van drie tot twintig meter. De ingangen zijn wervelgebieden, bezaaid met kolommen. Door de steeds afwijkende vorm van de passage (veroorzaakt door de variërende breedte) is gebruik gemaakt van een kolommenkam, die de route duidelijk afbakt en vorm geeft aan de ruimte.

In jouw project is een soortgelijke situatie te herkennen. Steeds wisselende overspanningen zorgen voor een ingewikkelde vorm. Een overkapping op kolommen kan zorgen voor een afbakening van de

wandelgang. Dit kan resulteren in een betere structuur en een herkenbaardere route.

De vloer van de passage moet gelijk zijn met het winkelniveau. Het hoogteverschil kan overbrugd worden bij de ingangen van de passage. Winkels moeten goed bereikbaar zijn en dit is niet mogelijk met een hoogteverschil van een halve meter. En een vloer is toch nodig voor installaties, warmtedoorvoer, etc.

Het klimaat in een passage is erg belangrijk. Moet het open zijn of gesloten? Mag het waaien? En voldoet de temperatuur in de passage aan de verwachting van de bezoeker? In een winkel is het ongeveer 20 graden. De passage is een semi-binnenruimte. Je verwacht dan ook een hogere temperatuur (in de winter althans) dan dat er buiten heerst. Maar kan dit wel met een open passage? Daarnaast betekent een dichte passage dat rook bij brand niet weg kan. Een sprinkler is in dat geval noodzakelijk. In de zomer kan een dichte passage juist zorgen voor te hoge temperaturen, omdat de warme lucht niet weg kan. Een juiste afweging is daarom noodzakelijk. Een winkel moet beschikken over voldoende vluchtwegen. Ook op de verdieping. De organisatie van winkels en de route ertussen moet dus zodoende georganiseerd zijn dat dit ook mogelijk is.

Winkelen op de verdieping is een lastig fenomeen in Nederland. Er zijn maar weinig voorbeelden waar dit goed werkt. Magna Plaza is er één van. Dit komt voornamelijk omdat de roltrappen naar boven erg goed bereikbaar zijn. Je loopt letterlijk en figuurlijk automatisch naar boven.

En verder (om over na te denken)

Louis Kahn: "what does a brick want to be: an arch."

(Een heleboel andere stenen die samen meer kunnen dan één enkele, samenhang is dus wederom belangrijk)

Speklagen verminderen de telbaarheid van de lagen.

Symmetrie in de architectuur: hoe gaan we er tegenwoordig mee om?

Goed om te lezen:

- *Vers une architecture* (Le Corbusier)
- *Architecture without architects* (Bernard Rudofsky)